

לשוננו לעם

עורכים: ע' איתן ומ' מדן

כרך כה, תשל"ד

האקדמיה ללשון העברית
מוגן בזכויות יוצרים

”עברי”

”לשון עברי”, כתב עברי – פירושם ברור וקיים:
 הלשון של העברים וכתבם. ובפי העם היה שגור לומר
 עברי להוראת קריאת העברית, בעיקר התחלת הקריאה
 בסידור. בלשון בית-המדרש בישיבות ליטא היינו רגילים
 לומר: ”זה אינו העברי של ר' פלוני”, כלומר אין זה סגנון
 דיבורו. כיוצא בו: מה עברי הוא זה? ומצאנו כבר במקורות
 קדומים שהשתמשו בעברי, כמות שמשתמשים בימינו בתיבת
 ”טקסט”:

(א) ר' אליעזר ממייץ (תלמידו של רבינו תם) הצרפתי
 בספר ”יראים” הקצר, סוף סימן קב, אומר: ”אף על פי
 שהעברי שוה, אין להקפיד שפירושו חלוק¹; כלומר: אף
 על פי שהלשון בשני המקומות שוה – פירושו שונה. בספר
 ”יראים השלם” סימן רעא, עמ' 282, נמצאים אותם הדברים
 ושם משובש קצת: ”ואע”פ שאין העברי שוה להקפיד בפי'
 חלק, וצריך לומר כמו ב”יראים” הקצר, וכן הועתק בספר
 ראבי”ה חלק א, עמ' 453, בתשובתו של ר' אליעזר ממייץ²:
 ”אף על פי [ש]העברי שוה אין הפירוש [שוה]”; ”וראיה
 שהעברי שוה והפירוש חלוק וכו'” (ומביא אותם הדברים

1. הובא בבן-יהודה, עמ' 4296, עמודה א, שלא פעניינו.

2. לפי תיקונו של אפטוביצר המהדיר. בכתב-היד אף כאן
 משובש: ”שאינ העברי”.

שבספר יִירָאִים). ובאותו סימן, קרוב לסופו (בִּירָאִים הַשְּׁלָם, דף קנא סוף ע"ב): "ואין להקפיד על צאת הכוכבים, שיש לנו שני פירושים, שכמה עברי יש בתלמוד, שלשונם שזה ופי' חלוק' וכו'.

ור' אליעזר ממיץ (כשהוא מדבר על הלשון, הוא אומר מפורש לשון עברי. כך בִּירָאִים הַשְּׁלָם, סי' קטז (הקצר, סימן רפה): "ובעובד ועבד ויתן ויתן דין הדייקות בלשון העברי להיות בו ויו, הלכך חסרון ויו לדרשה וכו'. ויש לנו להשוות סברת דייקות לשון העברי אחרי סברת מה שאינו יכול לתת טעם לשני וכו'. וקשיות וחלוקות לשון העברי בהברות חסרות ויתרות, אף כשהם מפעל אחד וגזרה אחת, שניהם יוכיחו לאומר בקי אני צריך לפרש, כי רבו מארבה בלא מספר" וכו' (ע"ש עוד דברים בעניין זה).

לאותו עניין אמרו בתוספות במסכת חולין סח ע"א, ד"ה אדם: "ואין תימה על שהלשון שזה, והפירוש משונה". או בלשוננו של הרמב"ן: "לשון אחד בשני פירושי" (רמב"ן למסכת שבת, דף קנא ע"א. ועוד בכמה מקומות בחידושי הרמב"ן ובשאר ראשונים)³.

(ב) כיוצא בו נמצא אף בתוספות רי"ד (האיטלקי) במהדורא קמא לעבודה זרה, דף לד ע"ב, אות כח: "ומה שבקונטרס המורה (פלומר רשי) אינו. דאין העברי נכון ומיושב, דמאי האי דקאמר לפי שאי אפשר וכו' אפשר ואפשר וכו'".

---

3. ועניינו חשוב מאוד לפירוש התלמוד ולפסק ההלכה. ואינו

עניין לכאן.

(ג) וכך נמצא אף בלשונו של ר' אליעזר מבלגנצי הצרפתי בפירושו לזכריה ז, ג: "ודברי רבותינו יהיו קיימן במקומן ע"פ קבלתן, ולא על פי העברי". אין הכוונה "על פי הפשט", כמו שפירש פונזנסקי, מהדיר הפירוש, בהערה ג, שם, ובמבואו לפירוש ר"א מבלגנצי עמ' CXXXVIII, שהרי לשם כך אומר ר' אליעזר מפורש: "לפי הפשט" ("ואינו לפי הפשט"), כגון לישעיה בראש הספר ולפרק כג, טו; ליחזקאל כט, כא ולראש פרק מ ("לפי פשוטיו"); וכאן כשהוא אומר "ע"פ העברי", רצונו לומר "לפי לשון הכתוב", היינו לפי הטקסט.

(ד) ומעשה בספרד (הנוצרית) בעיר ארגאנדש, שפסקו בית-דין, שקידושי פלונית אינם קידושין, ואמרו: "לפי ששקדו חזיל על תקנת בנות ישראל הצנועות, שלא תענה וחקרו ודרשו בכל צד ועניין להפך בזכותן על קו היושר, ע"כ אנו החתומים למטה, אחר שחקרנו ודרשנו וכו'". על זה חלק החולק ואמר: "לשון החכמים, לפי ששקדו חכמים על תקנות בנות ישראל הצנועות שלא תענה, וחקרו ודרשו בכל צד וענין להפך בזכות על קו היושר, ע"כ אנו החתומים למטה אחר שחקרנו ודרשנו היטב וכו' – זה העברי אינו בשום מקום, והם עושים עברי מה שאינו עברי. אדרבה, לא שייך בכאן 'שקדו' כלל, ולא שייך בענין קדושין עיגונא כלל, דלא תקבל ולא תענן, אלא שלא אמרו חכמים עיגונא אלא לגבי 'מת בעלי' או לגבי 'בפני נכתב בפני נחתם' להקל עליה, אבל לגבי קידושין לא שייך עיגונא, כדכתבתי וכו'".

ש"ת זכרון יהודה בן הרא"ש סי' פא, דף לא ע"ב,

ושם דף לד סוף ע"ב העתיק את כל הנ"ל והוסיף: "תשובה. מי שידע דברי חז"ל בעלי התלמוד ומושבם ומעמדם, יודע לצרפן ולעשות עברי שאין, כמו 'ויש יתרון לבעל הלשון' וכו'". ברור, שעברי פירושו: גוסס של פסוק, טקסט. והמשיב ענה, כי מי שידע רוח הלשון של חז"ל, יכול לפסוק פסוק על משקל פסוקים של חז"ל, ואף על פי שאינו פלשונם; פגון 'ויש יתרון לבעל הלשון', שהוא על משקל 'ואין יתרון לבעל הלשון' (קהלת י, יא).

מר ברגרין נוקק ללשון עברי לפי עניינו, ב"לשוננו לעם" חוברת רלח (אייר תשל"ג), עמ' 231-233. ויש להעיר שתי הערות:

(א) דברי קרוכמאל ב"מורה נבוכי הזמן, עמ' סג -הכוונה שמתחלה הקריאו את העברי, אחר תרגמוהו בשפתם) - הם כמעט כלשון רשי באותו ענין שעסק בו קרוכמאל. במגילה ג ע"א מפרש רשי: "זה מקרא לשון עברי של חומש" (ואינו אומר כאן 'מפורש זה תרגום'). והוא קרוב ל"לשון עברי" שעסקו בו.

(ב) לעמ' 233, הע' 15. כל הכתובת שבראש השגות תלמידי מנחם על דונש אינה מגוף הספר, אלא תוספת מליצית של המהדיר!